

Przyrynek

Dzielnice: Śródmieście

Osiedla: Nowe Miasto

Atrybuty: Nazwy pochodzące od wyrazów pospolitych Nazwy określające

Rok utworzenia nazwy:

Opis

Biegnie **przy** nowomiejskim **rynku**.

Ciekawostki

Na początku zwano ją Morgi lub Morgowska, ponieważ ciągnęła się po stoku skarpy wiślanej, aż do jakiegoś błota z głębizną wielką. Biegła głównie przez las, w którym stały rzadko kurne chaty. Dopiero w XV w. powstał tu cmentarz przy kościele NMP. W XVI w. zaczęły stawać tu drewniane dworki, a w 1621 została przecięta wałem ziemnym, jednak do 1627 okoliczna ludność przekopała w nim przejście. Podczas robienia wykopu uszkodzono jeden z ze ścieków krytych, przez co niesamowicie śmierdziała na całej ulicy. W czasie potopu szwedzkiego cała zabudowa ulicy spłonęła. Obecna nazwa ukształtowała się ok. 1700. Na planie Warszawy Pierrea Ricauda de Tirregaille z 1762 nosi miano Rue de Chiens (ulica Psów), prawdopodobnie błąd wynikał z błędnej wymowy Francuza, który źle zinterpretował nazwę: Psirynek. W XVIII w. pojawiła się zabudowa murowana, np. pałac Radziwiłłów z lożą masonską, z tego powodu nazywanego pałacem Lucyfera. Dominowała luźna i dowolna zabudowa, np. Radosiewiczowa wystawiła dom częściowo na cmentarzu przykościelnym, częściowo na ulicy. Dopiero po wielu latach udało się rozebrać jej dom. W 1791 ulicę wybrukowano; mieszkali to wówczas głównie rzemieślnicy, handlarze, wyrobnicy i muzykanci w 11 kamienicach i kilku domach murowanych. Do 1822 mieszkał w domu aktora Dmuszewskiego nr 4, Walerian Łukasiński (patriota, więziony wiele lat w Rosji). W latach 1821-51 mieścił się tu szpital św. Ducha, a do 1944 Miejski Dom Schronienia Starców. W XIX w. na skutek budowy Cytadeli ulica znacznie się skróciła, następnie gmach Wytwórni Papierów Wartościowych skróciła ulicę o dalszy kawałek. Mieszkał tu wtedy aktor, reżyser i dyrektor Teatru Narodowego Ludwik Adam Dmuszewski. W 1884 zbudowano tu dom starców wg proj. Adolfa Adama Loeve. W 1944 ulica legła w gruzach. Odbudowano ją ok. 1958 w stylu historycznym.

Stan obecny:

Nr 2: kościół parafialny pw. Nawiedzenia NMP. Kościół ufundował książę mazowiecki Janusz Starszy i jego żona Anna. Świątynię erygował w 1411 biskup poznański Wojciech Jastrzębiec. Bolesław V rozbudował kościół do formy bazyliki w 1492-7. Istniała tu szkoła dla dzieci mieszczan, szpital i skrzynia, czyli kasa zapomogowa, z której wypłacano pieniądze dla poszkodowanych podczas klęsk różnego rodzaju. W czasie potopu szwedzkiego w 1656, kościół spłonął. W trakcie odbudowy w 1690 wprowadzono elementy barokowe, a w 1780 całość otynkowano z fundacji burmistrza Stanisława Wójtowicza i radnego Mikołaja Baryczki. W 1709-34 powstała kaplica MB Szkaplerznej, a w 1726 kaplica św. Barbary z fundacji rodziny Głębockich. W 1821-9 kościół wyremontowano pod okiem prawdopodobnie Józefa Boretiego i Hilarego Szpilowskiego. W 1840-55 Alfons Kropiwnicki dodał wiele elementów neogotyckich: np. kruchtę i sygnaturkę i przebudował wnętrze. W 1883-90 rozebrano szkarpy i nadano świątyni charakter neoromański wg proj. Feliksa Walerego Zygodlewicza. Na początku XX w. jednak Towarzystwo Opieki nad Zabytkami Przeszłości podjęło działania odwracające XIX-wieczne zmiany. Przebudowy trwały w latach 1905-15 i 1936, kiedy próbowano odtworzyć dawny wygląd kościoła. Odbudowując kościół po zniszczeniach wojennych w 1947-57 przywrócono formę gotycką pod kierunkiem Beaty Trylińskiej, wg proj. Haliny Kosmólskiej. W podziemiach kościoła znajdują się groby osób zasłużonych, m.in. włoskiego zakonnika, nauczyciela Stanisława Augusta Poniatowskiego, Antoniego Portalupiego.

Bryła kościoła jest zlepkiem różnych stylów. Na ścianach umieszczone są epitafia: proboszcza Macieja Jagodowicza z 1673 i 2 inne, Katalończyka Bonawentury de Galves z 1774 (lekarza, który wynalazł uniwersalne lekarstwo na wszystko) i organmistrza, Józefa Antoniego Wierzbowskiego z 1781, będące pamiątką po cmentarzu nowomiejskim.

Wewnątrz jest trójnawowe i czteroprzęsłowe z gwiazdzistymi sklepieniami. Na wschodniej ścianie nawy północnej znajduje się fragment fresku późnogotyckiego. Znajdują się w prezbiterium dwie grupy rzeźbiarskie dłuta Francesco Jerace z 1899-1900 z fundacji Emilii i Feliksa Sobańskich: Św. Anna i Najświętsza Maria Panna oraz Św. Monika i św. Augustyn. Resztę wyposażenia przywieziono z innych świątyń, neogotycki ołtarz główny z 1932 z marmuru karraryjskiego z grupą rzeźbiarską NMP i św. Elżbiety autorstwa Ferdynanda Palla z fund. Marii i Jana Bączkiewiczów, ambona z 1903 sprowadzona z Ziemi Zachodnich, chrzcielnica z XVII \ XVIII w. Dwie barokowe kaplice boczne: kaplica Matki Boskiej Szkaplerznej z 1709-34 (północna) umieszczona została kuta krata z XVIII w. Kaplicą tą opiekuje się Bractwo założone w 1628 specjalnie w tym celu. Kaplica św. Barbary z 1726 jest pod opieką bardzo starego Bractwa Rybackiego, będącego odpowiednikiem cechu. Wisi tu obraz Michaela Willmana z 1682, Nawiedzenie Najświętszej Maryi Panny, sprowadzony z kościoła w Lubiążu. Kuta krata w wejściu do kaplicy północnej z poł. XVIII w. Epitafia proboszcza Macieja Jagodowicza z 1673, proboszcza Mikołaja Macieja Zachniewicza z 1779. Obrazy św. Jan Ewangelista z XVIII w., Zaślubiny Marii z przeł. XVIII i XIX w., Widok wnętrza kościoła Il Gesu w Rzymie z 1900, wykonany przez Kazimierza Mordasewicza. Skrzydło drzwiowe okute płaskownikiem z wyobrażeniem Arma Christi z XVII w. Kuta krata z 1850.

Dzwonnica. Powstała na rzucie kwadratu w XVI w. Istniała legenda, że dzwonnice wystawił młynarz, który nie mógł się doczekać dzieci. Pewnego dnia miał sen, że aby dostać nieco Bożej Łaski i opieki, ma wystawić na wzgórzu kaplicę. Na wzgórzu istniały już fundamenty kościoła, niewiele myśląc, młynarz wystawił obok dzwonnice, co potwierdzić miały „młyńskie kamienie w ścianach. Owe kamienie zostały użyte jako wzmocnienie, nie były oczywiście młyńskie. Dzwon odlał w 1545 Maciej Mrugawka, ludwisarz z dziada pradziada. W 1781 została otynkowana. W kwadratowej niszy od strony ulicy od 1641 do II wojny światowej znajdował się zegar Nowego Miasta. W 1912 została odnowiona przez Teofila Wiśniowskiego i Stefana Kozłowskiego. W 1936 Konstanty Jakimowicz restaurował gotyckie wązki wieży. Częściowo zniszczona w 1944, odbudowana w 1947-57 pod kierunkiem Haliny Kosmólskiej.

Plebania. Postawiona w 1775 z fund. Proboszcza Jana Maranowskiego, jako część większego kompleksu budynków; mieścił się tu jeszcze szpital, szkoła i budynki gospodarcze. Zburzone w 1944, odrestaurowane dość dowolnie w 1957-65 pod kierunkiem Haliny Kosmólskiej.

Organistówka. Postawiona w 1775 jako część większego kompleksu budynków; mieścił się tu jeszcze

szpital, szkoła i budynki gospodarcze. Zburzone w 1944, odrestaurowane dość dowolnie w 1951-2 pod kierunkiem Haliny Kosmólskiej. Otynkowana w 1965.

Figura Matki Boskiej z Dzieciątkiem. Postawiona w 1870, wykonana przez Jana Sikorskiego.

Pomnik Waleriana Łukasińskiego. Na cokole napisy: Walerian Łukasiński 1786 1868 i Major 4 pp. Księstwa Warszawskiego. Współzałożyciel Narodowego Towarzystwa Patriotycznego, carski więzień stanu 1822 1868. Więziony w twierdzach Zamościa i Szlisselburga. Do 1822 mieszkał przy ul. Przyrynek 4. Umieszczono tu również jego wypowiedź: Sto razy orężem Polaki mogą być zmuszeni do posłuszeństwa. I sto razy powstawszy walczyć będą z powiększonym zapalem za swoją niepodległość dopóki nie zostaną wolnymi. Pomnik ufundował ks. Zdzisław Król, kanclerz Kurii Metropolitalnej Warszawskiej. Pomnik wykonał Andrzej Kasten, a odsłonięto go XI 1988.

Grób. Złożono tu prochy zebrane z terenu kościoła, będące prawdopodobnie pozostałością po cmentarzu.

Miejsce uświęcone krwią walczących o wolność: tu 29.08.1944 hitlerowcy rozstrzelali grupę ludności cywilnej.

Nr 4: w nieistniejącej już dziś kamienicy mieszkał Walerian Łukasiński (1786-1868) - działacz niepodległościowy. To właśnie tu w 3 V 1819 roku powołał do życia Wolnomularstwo Narodowe. Bloki osiedla Nowe Miasto. Powstały w 1948-52 wg proj. Stanisława Brukalskiego.

Data nadania nazwy: początek XVIII wieku
